

ȘCOALA PRIMARĂ BAHNARI ÎN TIMPUL PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1914-1918)

Neculai-Silviu MUȘTIUC*

Cuvinte cheie: *Bahnari, primul război mondial, școală primară învățământ, registre matricole, prezență, promovabilitate.*

Keywords: *Bahnari, World War I, Primary School, education, Matriculation Register, present, graduate.*

Abstract

World War I strongly affected the educational system also in Romania. Although the courses were not officially suspended, each school adapted to existing conditions. It is also the case of the Primary School in Bahnari, where the courses were held in the school years 1914-1915, 1915-1916, 1917-1918; in 1916-1917 they were suspended. The lack of the fathers in the families, the directing of financial resources to the army and to the following war effort, the lack of teachers left on the front, the low attendance of pupils, the death of pupils and of their parents - all represent the main problems that the war caused the school during the 4 years of war.

Primul Război Mondial, „*elementul fondator al lumii în care trăim*”, după cum îl numește Lucian Boia⁸⁷⁰ a afectat puternic și învățământul românesc. Numărul mare de dascăli de toate categoriile trimiși pe front, cele patru cotingente de liceeni și studenți înrolați chiar de pe băncile clasei, ocuparea localurilor de școli pentru îngrijirea răniților reprezintă doar câteva din problemele cu care s-a confruntat învățământul în timpul celor patru ani de război⁸⁷¹.

Situația generală cu care se confrunta învățământul românesc înainte de izbucnirea războiului este prezentată de I. Gh. Duca, Ministrul Instrucțiunii și al Cultelor între anii 1914 -1918, într-o adresă trimisă directorilor de școli la începutul anului școlar 1914-1915:

* Profesor de istorie la Școala Gimnazială „Constantin Motaș” Vaslui

⁸⁷⁰ L. Boia, *Primul război mondial Controverse, paradoxuri, reinterpretări*, Editura Humanitas, București, 2014, p. 5.

⁸⁷¹ C. Damianovici, *Școala în vreme de război* în “Revista Generală a Învățământului” No 5 și 6 Decembrie 1915 și Ianuarie 1916, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl S-sor I. St Rasidescu 16, București, p. 225.

„Domnule Director,

Profităm de deschiderea noului an școlar pentru a vă îndemna să depuneți în îndeplinirea datoriei D-voastră toată râvna și toată stăruința.

Învățământul primar are pentru întreaga dezvoltare a statului nostru o însemnătate atât de mare încât de temeinica lui îndrumare și de roadele lui atârnă în bună parte progresul însăși al țării.

Cunoscând dragostea D-voastră de neam și avântul cu care ați răspuns de câte ori Ministerul a făcut apele la munca d-voastră nu ne îndoim că și de astădată veți da cuvenita ascultare noastre.

Dar anul care începe se înfățișează în condițiuni cu totul excepționale.

Un mare număr de învățători și institutori sunt chemați sub steaguri și posturile lor sunt neocupate. Totuși dorim, ca nici o școală primară din cuprinsul țării să nu se închidă și mersul învățământului să nu fie stânjenit.

Inspectorii și revizorii școlari vor lua îndată măsurile dictate de nevoile fiecărei localități.

În școlile cu mai multe posturi unde lipsesc diriginții sau directorii, vor însărcina pe alt învățător cu conducerea administrativă a școlii, iar clasa celui absent va fi încredințată deocamdată unui coleg până se va găsi un înlocuitor.

În școlile cu un singur post înlocuitorul se va căuta imediat.

În acest scop, faceți apel în primul rând la învățătorii și institutorii pensionați și la preoți, apoi la toate persoanele cu bunăvoință pentru a îndeplini golurile acestea și a face ca instrucțiunea copiilor să nu sufere.

Firește, în orașe lucrul este mult mai ușor, dar socotim că și în comunele rurale se vor găsi inimi generoase și suflete patriotice cari să-și facă un titlu de cinste de a fi servit, în aceste momente cauza culturii naționale.

În vremea când învățătorii și institutorii titulari se găsesc concentrați pentru îndeplinirea îndatoririlor lor militare, este o datorie pentru cei cari rămân acasă, să le țină locul. Se înțelege că aceasta se va face în mod cu totul gratuit, căci altfel ar trebui să se ia din salariile titularilor, ceea ce ar fi mai ales acum apăsător și nedrept pentru ei.

Suntem pe deplin încredințați că pătura luminată dela țară și dela orașe va ști și de astădată să dea țării pidă de jertfă și de solidaritate națională”.

Dificultățile menționate de ministrul I. Gh. Duca au fost valabile și pentru județul Vaslui și implicit pentru Școala Primară Bahnari. În plus, războiul a accentuat o serie de deficiențe deja existente în județul Vaslui⁸⁷². Acesta ocupă constant, alături de județe precum Dorohoi, Roman, Bacău, Suceava, Botoșani, Prahova, Ilfov și Vlașca numai locurile codașe în

⁸⁷² Am în vedere vechiul județ Vaslui conform împărțirii teritorial-administrative din perioada respectivă.

statisticele școlare. Problemele care situează Vasluiul printre ultimele județe clasate se referă la numărul redus de învățători raportat la numărul elevilor, înscrierea redusă a copiilor în școli, frecvența foarte slabă și promovabilitatea foarte redusă⁸⁷³.

În ceea ce privește Școala Primară Bahnari primele documente Școlare păstrate datează din 1903⁸⁷⁴, școala fiind una din cele mai vechi de pe raza municipiului Vaslui. În primul an școlar din cei 49 de elevi înscriși în clasa I, au promovat doar 29⁸⁷⁵. În același an școlar în clasa a II-a au învățat 6 elevi, iar în clasa a III-a 4 elevi. Menționarea în registrul matricol a elevilor de clasa a II-a și a III-a demonstrează că școala este mai veche, ea existând, cel puțin din puțin din punct de vedere al documentelor păstrate, încă din 1901. Absenteismul și dezinteresul față de școală reies din datele anterioare și au continuat și în perioada următoare. Astfel, în anul școlar 1909-1910, din cei 36 de elevi înscriși în clasa I au promovat 11⁸⁷⁶, dar recordul a fost atins în anul școlar 1913-1914 când, din cei 84 de elevi înscriși în clasa I, 78 au rămas repetenți⁸⁷⁷.

Reconstituirea evenimentelor din acea perioadă este îngreunată de faptul că la Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Vaslui, pe Fondul Școlii Primare Bahnari, pentru perioada Primului Război Mondial, se păstrează doar registrele matricole și cataloagele, însă acest fapt nu înseamnă că au fost singurele care au existat. Documentele școlare păstrate menționează listele de recensământ, iar la școli din apropiere s-au păstrat și alte documente precum Registrul de Inspecții școlare⁸⁷⁸ și Corespondența cu Revizoratul Școlar⁸⁷⁹.

Izbucnirea războiului în 1914 a avut consecințe directe imediate asupra școlii. Chiar dacă între 1914-1916 România a fost neutră, Școala Primară Bahnari a fost afectată prin consecințe indirecte.

Lipsa tatălui⁸⁸⁰ mobilizat a favorizat creșterea absenteismului școlar întrucât a presupus un grad mai mare de implicare al copiilor în activitățile gospodărești. Astfel dacă în anul școlar 1913-1914 au fost înscriși 109 elevi (din care 84 numai în clasa I), în anul școlar 1915-1916 erau înscriși 70 de copii în clasele I-V. Situația școlară arată astfel: 41 de elevi înscriși în clasa I, 5

⁸⁷³ N. Nicolaescu, *Situația școlară a județelor. Învățăminte scoase din datele statistice* în "Revista Generală a Învățământului" No 6 și 7 Ianuarie și Februarie 1914, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl S-sor I. St Rasidescu 16, București, pp. 313-321.

⁸⁷⁴ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Vaslui (în continuare DJANV), Fond Școala Primară Bahnari, registrul nr. 1/1903-1904. Se păstrează și catalogul pentru anul școlar menționat.

⁸⁷⁵ *Ibidem*, f. 1-59.

⁸⁷⁶ *Idem*, *registrul matricol nr. 6/1909-1910*.

⁸⁷⁷ *Idem*, *registrul matricol nr. 9/1913-1914*.

⁸⁷⁸ DJANV, Fond Școala Primară Moara Grecilor, *dosar 70/1909*.

⁸⁷⁹ *Idem*, Fond Școala Primară Bârzești, *dosar 129/1915*.

⁸⁸⁰ H. Mareci-Sabol, "The end of innocence. The Children of Bukovina in The First World War" în "Codrul Cosminului", XXII, 2016, No. 1, p. 83.

elevi în clasa a II-a, 10 elevi în clasa a III-a, 7 elevi în clasa a IV-a și și tot 7 elevi în clasa a V-a.

Canalizarea resurselor financiare către armată și către războiul care a urmat s-a resimțit și asupra școlii. Astfel, dacă pentru anii școlari 1903-1914 registrele matricole sunt anuale, pentru perioada 1915-1922 există un singur registru matricol. Situația nu este singulară, ea regăsindu-se și la alte școli din zona Vasluiului precum Școala Primară Lipovăț unde datele școlare pentru perioada 1916-1918 sunt trecute în paginile rămase goale ale registrului matricol pentru anii 1907-1908 și 1908-1909⁸⁸¹. La Școala Primară Ivănești dirigintele⁸⁸² din anul școlar precizează într-un proces-verbal notat în catalog: „astăzi 1 martie 1918 subsemnatul diriginte având în vedere greutatea scrierii lună cu lună a cataloagelor școlare, *lipsa de hârtie și imprimare speciale* am utilizat catalogul de față a anului școlar 1916-1917 și pentru anul curent școlar 1917-1918 și anume: am șters numele elevilor pe 1916-1917 precum și absențele pe trimestrele I și al II-lea și trecut numele alătura, iar absențele le-am trecut de la 1 Martie înainte, cele din Noembrie, Decembrie, Ianuar și Februar sunt trecute în cataloage manuscrise a căror totaluri se vor nota în pregtentul catalog”⁸⁸³. Lipsa manualelor este menționată într-un proces-verbal încheiat la Școala Primară Moara Grecilor 29 septembrie 1918: „*cărțile noi nesusind încă, se utilizează cele vechi, de asemenea tăblițe și caiete*”⁸⁸⁴.

Intrarea României în război în luna august 1916 a înrăutățit și mai mult situația Școlii Primare Bahnari care a fost închisă în anul școlar 1916-1917, **absența completă a datelor școlare pentru anul școlar 1916-1917**⁸⁸⁵ fiind un prim argument în acest sens. Situația este similară și la alte școli din Vaslui și comunele înconjurătoare. Astfel, la Școala Primară nr. 1 de Băieți Vaslui lipsesc datele școlare pentru anul școlar menționat, iar într-un proces-verbal ulterior se menționează că localul școlii era ocupat de Spitalul No. 1 Campanie cursurile ținându-se în două prăvălii⁸⁸⁶. Datele școlare pentru anul școlar menționat anterior sunt deficitare și în alte școli precum Școala Primară nr. 2 de Băieți Vaslui⁸⁸⁷, Școala Primară Ivănești⁸⁸⁸, Școala Primară Brodoc⁸⁸⁹, Școala Primară Munteni de Jos⁸⁹⁰. S-au păstrat documente Școlare la Școala Primară Chițoc-Lipovăț în contextul în textul în care acolo predă o femeie,

⁸⁸¹ DJANV, Fond Școala Primară Lipovăț, *dosar 13/1907*, după f. 41.

⁸⁸² Semnătura este indescifrabilă.

⁸⁸³ Idem., Fond Școala Primară Ivănești, *dosar 42/1916*, f. 1.

⁸⁸⁴ Idem., Fond Școala Primară Moara Grecilor, *op.cit.* f. 21.

⁸⁸⁵ Idem., Fond Școala Primară Bahnari, *dosar 11/1915-1922*.

⁸⁸⁶ Idem., Fond Școala Primară nr. 1 de Băieți Vaslui, *dosar 196/1894-1934*, f. 66.

⁸⁸⁷ Idem., Fond Școala Primară nr. 2 de Băieți Vaslui, *dosar 13/1915*.

⁸⁸⁸ Idem., Fond Școala Primară Ivănești, *dosar 9/1915*.

⁸⁸⁹ Idem., Fond Școala Primară Brodoc, *dosar 6/1914*.

⁸⁹⁰ Idem., Fond Școala Primară Munteni de Jos. Aici nu s-au păstrat registre matricole pentru perioada 1915-1922, dar există cataloage pentru anii școlari 1914-1915, 1915-1916 și 1918-1919.

învățătoarea Maria Sârbu⁸⁹¹ și la Școala Primară Benești-Tanacu unde este menționată Talpe Octaviana⁸⁹².

Un al doilea argument care demonstrează că școala a fost închisă este reprezentat de faptul că elevii înscriși în clasa I în anul școlar 1915-1916 frecventează cursurile clasei a II-a în anul școlar 1917-1918 (situația este similară și pentru elevii claselor a II-a și a III-a). Există și diferențe mari între efectivele claselor din anul școlar 1915-1916 și cele din anul școlar 1917-1918 în sensul că mulți din elevii înscriși în anul școlar 1915-1916 nu mai apar în anul școlar 1917-1918.

Lipsa învățătorilor plecați pe front și înlocuirea lor a reprezentat o altă problemă care nu a ocolit nici Școala Primară Bahnari. Din analiza onomasticii învățătorilor din perioada 1903-1914 (a căror semnătură este descifrabilă) se observă că posturile de învățători au fost ocupate numai de bărbați. Războiul a schimbat lucrurile **prezența femeilor** fiind demonstrată de adresa nr. 3931/06.06.1916 în care sunt menționate școli conduse de femei, Școala Primară Bahnari fiind condusă de I. Apostol⁸⁹³. Ulterior, în anul Școlar 1917-1918 este menționată învățătoarea Titta Balan⁸⁹⁴. Situația este similară și la alte școli din zonă precum Școala nr. 1 de Băieți Vaslui (este menționată Paulina Ionescu învățătoare la Siliștea detașată în locul Vetuniei Botez care funcționează la Spitalul „Crucea Roșie”), Școala Primară Moara Grecilor (învățătoarea titulară Zenobia Ionescu detașată în locul domnului Mihai Filip mobilizat), Școala Primară Chițoc-Lipovăț (învățătoarea Maria Sârbu) și Școala Primară Benești-Tanacu (Talpeș Octaviana).

În anul școlar 1917-1918 cursurile s-au reluat însă cu o **prezență redusă a elevilor și o promovabilitate scăzută**. În anul școlar menționat au fost înscriși 76 de elevi după cum urmează: 45 în clasa I, 14 în clasa a II-a, 8 în clasa a III-a și 9 în clasa a IV-a⁸⁹⁵. Dintre aceștia frecventează școala 19 elevi de clasa I, 5 de clasa a II-a, 4 de clasa a III-a și unul de clasa a IV-a. Dintre aceștia au promovat 8 elevi de clasa I, 4 elevi de clasa a II-a, 2 de clasa a III-a și niciun elev de clasa a IV-a.

Din păcate, războiul, cu racilele pe care le-a impus, a făcut victime și în rândul copiilor școlii. **Copii decedați sau orfani** sunt menționați în documentele școlare păstrate. Este cazul elevilor de clasa I Popa A. Maranda⁸⁹⁶, Popa A. Popa⁸⁹⁷ și a celor de clasa a II-a Bojoagă Mărioara⁸⁹⁸ și Rubică Simion⁸⁹⁹ în timp ce Onică Gh. Domnița apare ca orfană de ambii părinți⁹⁰⁰.

⁸⁹¹Idem., Fond Școala Primară Chițoc-Lipovăț, *dosar 10/1916*.

⁸⁹² Idem., Fond Școala Primară Benești, *dosar 46/1916*, f. 21.

⁸⁹³ DJANV, Fond Școala Primară Bârzești, *dosar 130/1915*, f.13.

⁸⁹⁴Idem., Fond Școala Primară Bahnari, *op.cit.*, f. 37-75.

⁸⁹⁵ *Ibidem*, f. 37-75.

⁸⁹⁶ *Ibidem*, f. 74.

⁸⁹⁷ *Ibidem*, f. 61.

În toamna târzie a anului 1918, războiul s-a terminat, dar probleme precum prezența redusă a elevilor și promovabilitatea scăzută s-au menținut până către sfârșitul perioadei interbelice când se constată o îmbunătățire, cel puțin în ceea ce privește prezența elevilor.

BIBLIOGRAFIE:

Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Vaslui

- Școala Primară Bahnari Vaslui (1903-1948).
- Școala Primară Bârzești-Comuna Ștefan cel Mare (1868-1948).
- Școala Primară Benești-Comuna Tanacu (1897-1948).
- Școala Primară Brodoc, Oraș Vaslui (1894-1950).
- Școala Primară Chițoc-Comuna Lipovăț (1899-1948).
- Școala Primară nr. 1 de Băieți Vaslui (1861-1948).
- Școala Primară nr. 2 de Băieți Vaslui (1894-1950).
- Școala Primară Ivănești (1892-1948).
- Școala Primară Lipovăț (1889-1948).
- Școala Primară Moara Grecilor (1908-1948).
- Școala Primară Munteni de Jos nr. 2-Comuna Munteni de Jos (1869-1948).

Lucrări generale

- Boia, L., *Primul Război Mondial. Controverse, paradoxuri, reinterpretări*, Editura Humanitas, București, 2014.
- www.digibuc.ro

Lucrări speciale

- Damianovici, C., *Școala în vreme de războiu* în “Revista Generală a Învățământului” No 5 și 6 Decembrie 1915 și Ianuarie 1916, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl S-sorI I. St Rasidescu 16, București, 1916.
- Mareci-Sabol, H., “*The end of innocence. The Children of Bukovina in The First World War*” în “Codrul Cosminului”, XXII, 2016, No. 1.
- -Nicolaescu, N., *Situația școlară a județelor. Învățăminte scoase din datele statistice* în “Revista Generală a Învățământului” No 6 și 7 Ianuarie și Februarie 1914, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl S-sorI I. St Rasidescu 16, București, 1914.

⁸⁹⁸ *Ibidem*, f. 47.

⁸⁹⁹ *Ibidem*, f. 51.

⁹⁰⁰ *Ibidem*, f. 50.